

Martí Boada:

“LA RELACIÓ ENTRE ÀMBIT NATURAL
PROTEGIT I POBLACIÓ HUMANA
HA DE SER COMPATIBLE”

Text i fotografies: Ramon Vilageliu

Parlar amb en Martí Boada és embardissar-se en la complexitat. Efectivament, llunys de simplificacions, Martí Boada s'ha dedicat tota la vida a conèixer i a fer conèixer el patrimoni natural i, sent Doctor en Ciències Ambientals, Magister i Llicenciat en Geografia per la Universitat Autònoma de Barcelona, alhora, continua sent també el "noi de can Mau" de Sant Celoni, que a onze anys ja anava a desemboscar amb el seu pare. Titular de la Universitat Autònoma de Barcelona, on duu a terme docència i recerca a l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambientals (ICTA) i al Departament de Geografia és, a més, director del Grup de Recerca en Conservació, Biodiversitat i Canvi Global (Nycticorax), situat a l'ICTA. A més, és assessor científic de la UNESCO, membre del Comitè Espanyol del PNUMA (Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient), de la Comissió de Comunicació i Educació de la UICN (Unió Internacional per a la Conservació de la Natura), i del Fòrum Global 500 de les Nacions Unides, institució que, l'any 1995, li va concedir el Premi Global 500. Ha publicat més de noranta llibres i, d'uns anys ençà, també ha iniciat un exitós trajete artístic.

El Vallès és un espai ric en espais naturals, oi?

Sí. Tot i això, hem de diferenciar diversos tipus de figures relacionades amb l'espai natural. Un Parc Natural ha d'estar aprovat pel Parlament de Catalunya i, així doncs, es regula i es gestiona des del *corpus* normatiu i jurídic del país mentre que, per exemple, una Reserva de la Biosfera és una figura que la promou la Unesco. De tota manera, en espais naturals com el Montseny aquestes dues figures se solapen: com a Parc Natural s'ha articulat i s'ha gestionat des de les intitucions pròpies, mentre que, a més, com a Reserva de Biosfera s'hi afegeix un reconeixement que el posa en la xarxa mundial, perquè de reserves de la biosfera n'hi ha, a hores d'ara, a cdnt-seixanta països i això vol dir que el connecta amb un model més universal que, d'alguna manera, l'homonegeïtza amb la resta.

Tot són matisos i diferències.

En general, a més, els parcs vallesans tenen una singularitat que no tenen altres espais naturals de Catalunya, que depenen de la Generalitat. En el nostre cas, depenen de la Diputació de Barcelona i presupostàriament això significa que estan

sota gestió d'una administració que sol estar ben dotada. Així, els nostres parcs naturals tendeixen a tenir més pressupost i més personal que d'altres. Però encara hi ha un matís a fer: el Montnegre-Corredor, o la Serralada de la Marina, no són Parcs Naturals, com sí que ho és Collserola, sinó que, oficialment, estan catalogats senzillament com a Parcs, una altra figura que es defineix directament pels usos i proteccions que es desprenen de la Llei del sòl.

I els Parcs Nacionals?

A Catalunya només en tenim un, de Parc Nacional, el d'Aiguestortes. Els Parcs Nacionals són una tipologia on hi preval sobretot la conservació i la recerca, i, a més, s'hi poden prohibir tota mena d'activitats humanes que hi puguin representar un impacte. Així, perquè existeixi un Parc Nacional, el seu territori hauria de ser de titularitat pública i, per exemple en el Montseny hi ha vint pobles i tota l'activitat que se'n desprèn. Els parcs naturals del món parteixen d'un model que va proposar la Unió Internacional de conservació de la natura (UICN) i la matriu d'un parc natural, des del punt de vista de les seves característiques està inspirat en aquest model.

Tot plegat gira a l'entorn de l'ecologia, de l'ecologisme, doncs, oi?

Això també demana matisos. En Ramon Margalef que és, sens dubte, un dels grans científics catalans clàssics i que s'estudia a les principals universitats del món, deia que ecologia és a ecologisme el que sociologia és a socialisme. Per entendre'ns, d'ecologista en pot ser qualsevol persona perquè és una ideologia, mentre que un ecòleg és una especialitat molt fina de la biologia. Així, des de la teva ideologia ecologista, o marxista, o de l'afiliació que sigui, pots opinar el que vulguis (ben bé el que vulguis potser no: si ets sobiranista i opines pots tenir problemes!).

Ben vist!

I ara encara hi ha un altre corrent de nou de pensament que s'hi barreja: els animalistes. En general, es tracta d'un fenomen de cultura urbana i sovint aquesta cultura urbana és molt analfabeta pel que fa a les lleis de la natura. En aquest sentit, en el comitè científic del zoo de Barcelona, del qual en formo part, a vegades hi ha veritables balls de bastons per culpa d'aquest desconeixement de la realitat natural. Per donar un exemple de com actua la natura, amb quina implacabilitat, els explico el sistema de caça de petits mamífers del gamarús (l'ocell, vull dir!) que volta per l'entorn de casa meua: s'està immòbil durant hores en un lloc alt i quan veu la petita presa, se li tira a sobre i amb la primera embranzida li clava un cop esmolat a la tràquea. Però ell se'n torna a la branca i espera. Entretant el mamífer es queda a baix entortolligat de terror i d'espasmes fins que la pèrdua de sang que li va llevant la vida, sense anestèsia ni mesures pal·liatives. Al cap de deu minuts o un quart, quan el mamífer ja està prou estabornit, hi torna i amb un cop de bec afuetat li percuteix l'ull. De tres a cinc petits mamífers moren així cada dia per l'acció d'un gamarús. Vull dir que la natura és així,

implacable i dura. La visió maníquea de la natura com a bona per ella mateixa i que encomana una mena de sentiment religiós s'ha de esborrar del nostre imaginari: tendim a suposar sentiments a la natura i, realment, no en té de sentiments: la natura és implacable.

Uf...

Amb això vull dir que, evidentment, hem de fer les coses ben fetes, no hem de maltractar a cap animal ni a ningú, però hem de vigilar de no portar-ho tot als extrems del tòpic. El tòpic substitueix el coneixement i, contràriament, hem d'aspirar a capacitar, per comprendre a partir del coneixement.

Estàvem parlant de parcs naturals al Vallès, una zona amb més d'un milió tres-cents mil habitants.

I això vol dir que qualsevol actuació s'hi ha de fer amb molta cura, filant molt prim. I, sobretot, amb processos participatius que facin que la gent s'hi trobi còmoda. Cal dir que els parcs vallesans, de mica en mica, ho han anat aconseguint perquè els paisatges que ens proposen els parcs són la conseqüència de la interrelació entre natura i humans durant centenars, milers d'anys. Hem de tenir en compte que al Montseny, per exemple, en els darrers anys s'han anat tancant fins a set-centes masos i aquesta idea que el millor trajecte per a la natura és la estricta intocabilitat és falsa: aquests set-centes masos tancats han comportat que, per exemple, l'endemà mateix que una família pagesa deixava el mas ja començava la successió ecològica i aquelles feixes, quintanes o pastures que hi havia van transformant-se perquè la natura és completament dinàmica i al cap de quinze o vint anys tot allò ja és bosc.

I això és bo o no?

Ara ens adonem que aquest creixement

exponencial dels boscos fan perdre biodiversitat i les guatlles, les perdus, les cogullades, els cruixidells, els sits o les aloses es perden irremediablement perquè tot aquest bestiar necessita espais oberts. I el procés de pèrdua d'espècies és espectacular, dramàtic. En canvi, augmentant l'alzinar s'incrementa d'una manera impensada el nombre gatjos, tudons o merles. Per tant, la idea d'intocabilitat comença a desmuntar-se i, per exemple, a la Calma es tornen a autoritzar les *cremes prescrites* que havien fet tradicionalment els pastors. A més, l'augment irreversible de llenyoses comporta una captura molt més gran d'aigua contàriament al que hem estat explicant quan dèiem que "a més bosc, més aigua". Concretament, al Montseny, tenim molt estudiat que com més bosc hi hagi, més *segregació d'aigua* per part de les plantes, perquè aquí hi hem d'afegir també l'augment de temperatures: tenim molt ben documentat aquest procés de canvi climàtic que va començar, en la seva part més alarmant, l'any 1978. I des d'aleshores no ha parat de pujar. L'augment de bosc augmenta també el risc del foc. Tenim una gran quantitat de branca seca i d'arbres

tombats i, en general, de càrrega de combustible disponible que, en el cas que es donin les condicions de baixa humitat, alta temperatura i un vent determinat, pot generar incendis que no els aturaria ningú. Al Montseny, de mitjana, una hectàrea de terreny genera un increment de cinc tones anual en fusta dreta i en desplaçament horitzontal, és a dir, en arbres que creixen i en zones novament colonitzades per arbres. Són cinc tones anuals que es van acumulant i tot plegat ens fa pensar en la importància d'una gestió correcta.

Parlem, doncs, de plans de gestió.

En aquest apartat la Diputació ajuda eficaçment a a fer plans de gestió sostenible juntament amb el centre de la propietat forestal de la Generalitat de Catalunya. Actualment s'està avançant en la producció de combustibles forestals com els pelets i l'assoliment de certificacions forestals que garanteixen que en el procés de creixement i de producció de fusta no hi ha hagut cap abús ni cap mala pràctica. De fet, la gestió dels parcs vallesans es centra en la idea de conservació, que també va evolucionant. Al principi era molt més biòloga i ara

conté una dimensió més humana, més social. La mateixa normativa dels parcs ha tingut, en aquest sentit una evolució substancial. Finalment, ens trobàrem que posava dificultats a vegades irresolubles per la població local i, en canvi, donava una mena de *dret de cuixa* en els usos urbans.

La gestió, de fet, és a mans dels gestors.

Sí, i en general, són realment una gent molt preparada i molt bona. Per exemple la directora del Parc Natural del Montseny és, a més, la gerenta del consell de reserves de la biosfera de l'estat espanyol, Joana Barber, una enginyera forestal molt reconeguda que ha posat a dalt de tot el paper de la dona, de gènere, en la gestió eficient del Parc. A més encapçala un grup de dones de gran nivell (com la Laia Aguilà del Clot de la Mora, veterinària i artesana) i ha liderat tot un projecte que és un exemple de gestió d'èxit, reconegut per tot el món. Al final sempre passa que si hi ha gent bona que encapçala els projectes, els resultats són excel·lents. Així i tot crec que hi ha una debilitat en el camp de la conservació: així com nosaltres, els acadèmics, tenim molt present que només creixem a partir de la crítica, a vegades, el sector que porta la conservació té la pell massa prima i és massa convencional.

Tu ets un acadèmic poc convencional.

Potser sí. Jo, de fet, vaig començar amb la destal i és una anomalia que acabi sent, diem, acadèmic. Trenca la lineabilitat però també crec que enriqueix el discurs.

El fa complex.

És difícil, parlant de parcs naturals i de la seva gestió, reduir la complexitat. Ara, per exemple, estem molt satisfets de la tornada de la llúdriga al nostre entorn fluvial. Però també hem de tenir en compte que hi ha una espècie com el visó americà que va irrompre en aquest entorn perquè un

productor de pells de Seva, d'una granja del Matagalls xic, l'any 1983 va salvar uns visons del foc que s'havia calat, fent un gest, diguem, de sensibilitat animalística. Mentre això passava també es té documentat que l'última llúdriga del Montseny l'havien matat l'any 1983, el mateix any, a la banda d'Arbúcies. I tot això estava associat a la gran càrrega de contaminants que tenia el Besòs i la Tordera. Doncs, amb aquest alliberament de Seva, els visons es van anar reproduint i, com que el visó és un mustèlid molt semblant a la llúdriga, per a la gent del territori, va significar una certa joia pequetot i no ser essencialment mediambientalistes, intuïen que la "tornada" d'aquell mustèlid semblant a la llúdriga era una cosa bona.

Embolica que fa fort.

Sí, i alhora, tant el visó com la llúdriga s'han trobat que tenim els nostres rius i rieres infestats de cranc americà, una espècie invasora, i no depenien tant dels peixos. La llúdriga, paradoxalment també es va beneficiar d'aquesta invasió, diguem. En aquest sentit, i com a exclusiva, que fa pocs dies gent de l'observatori de la Tordera, concretament a un ictiòleg molt preparat i molt bo, se li va aixecar una llúdriga (cosa molt difícil de veure) en un canyer de Santa Coloma de Gramanet.

No pot ser!

És, és. Justament a prop de la Damm, i hi va trobar el jaç i tot, cosa totalment inèdita. I podem dir que hem trobat petjades de llúdriga a la desembocadura del Besòs a Santa Adrià del Besòs, a la platja. És una gran notícia perquè no es tan sols ens informa del retorn de llúdriga, sinó tot el que ens bioindica. Ens està dient que anem bé.

La feina als parcs funciona, doncs.

Els parcs, siguin naturals o no, han estat uns instruments molt importants per parar

l'urbanisme especulatiu. Si no fos pels parcs naturals aquesta empestifada d'habitats a lleres de rius i a muntanyes hauria anat en augment: els parcs van portar a la creació d'un paradigma d'urbanisme més moderat, va calmar la febre que hi havia. L'especulació comprava sòls forestals a baix preu, en feia una promoció i la bona gent, que vivia confinada en barris urbans de males condicions, legítimament, veia l'oportunitat de comprar una parcel·la i de posar els seus estalvis al servei d'una vida més sana, més a prop de la natura, redignant molt sovint l'origen humil i agrícola dels pobles d'on provenien. Les figures dels espais naturals protegits del Vallès podem dir que van frenar unes formes d'intervenció territorial amb una gestió nul·la i en mans d'un capital especulatiu i d'una administració en general era molt corrupta.

Balanç positiu, doncs.

Hem de reconèixer que la Diputació de Barcelona hi ha posat molts recursos en aquests espais naturals: recursos logístics, humans i financers, i el balanç és inequívocament molt positiu. Segurament el que ens cal ara és aprofundir en la dinàmica participativa: la participació de la gent del territori és crucial i del tot necessària. Aquest és un factor clau però haig de dir que costa molt de desplegar-lo i és en aquest àmbit on encara podem veure-hi algunes debilitats, perquè la participació comporta crítica. És necessari acceptar que la relació entre àmbit natural protegit i població humana ha de ser compatible. Compatibilitzar intel·ligentment amb processos participatius aquesta relació entre humanitat i parc natural és el repte i el camí. La idea del Parc com un lloc intocable i intocat, amb una certa virginitat natural, és vell i caduc. La compatibilització entre l'ús social sostenible i moderat amb una conservació efectiva és el gran repte d'avui